

ОСНОВНО УЧИЛИЩЕ „Д-р ПЕТЪР БЕРОН”
4650, с. Биркова, общ. Велинград, обл. Пазарджик
e-mail: info-1301610@edu.mon.bg, тел: 0876480162

УТВЪРЖДАВАМ:
Муса Чолаков
Директор на ОУ "Д-Р Петър Берон"

ПЛАН-ПРОГРАМА

ЗА ПРЕВЕНЦИЯ И ИНТЕРВЕНЦИЯ НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА

през учебната 2023/2024 година

Актуализирана на педагогически съвет с протокол № 10 /11.09.2023 г. и утвърден със Заповед № 22.. /..15..09.2023 г. на директора на училището в съответствие с Заповед №РД 09-5906/28.12.2017 г. на министъра на образованието и науката за утвърждаване на Механизъм за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищното образование и приложенията към нея.

МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА УЧИЛИЩНИЯ ТОРМОЗ И НАСИЛИЕ

I. Дефиниция за насилие.

В България в официална употреба е дефиницията на понятието „насилие“, дадена в параграф 1, т. 1-5 от допълнителните разпоредби на Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето. Две от определенията имат пряка връзка с насилието от деца върху деца, което е обект на настоящия механизъм.

1. **Физическо насилие** е „причиняване на телесна повреда, включително причиняване на болка или страдание, без разстройство на здравето”.
2. **Психическо насилие** „са всички действия, които могат да имат вредно въздействие върху психичното здраве и развитие на детето, като подценяване, подигравателно отношение, заплахата, дискриминация, отхвърляне или други форми на отрицателно отношение, както и неспособността на родителя, настойника, попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури подходяща подкрепяща среда”.
3. **Сексуално насилие и злоупотреба над дете** според определението на СЗО е „участието на дете в сексуални действия, които той или тя не разбира напълно и за които не е в състояние да даде информирано съгласие, или за които детето не е подготвено от гледна точка на развитието си и не може да даде съгласие, или които са в нарушение на законите или социалните табу на обществото”.

Тормозът спада към насилието над дете и се третира с мерките на Закона за закрила на детето. Според чл. 7, ал. 1 и 2 от Закона за закрила на детето, всяко дете има право на закрила от насилие и всеки, на когото стане известно за дете, преживяло насилие, е длъжен да сигнализира органите по закрила.

II. Дефиниция за тормоз

1. Злонамерена проява, която има за цел да нарани или унижи дете;
2. Извършва се от позиция на силата, като едната страна използва доминиращата си позиция, за да нарани другата физически или психически, да я унизи или изолира от социалния живот;
3. Повтаря се многократно във времето, а не е еднократен и изолиран акт на агресия. Тормозът обхваща много широк спектър от поведения: преки нападения (удряне, заплахата или принуда, дразнене, подигравка, наричане с обидни прякори, сексуални забележки, открадване или повреждане на лични вещи) или непреки (например разпространяване на слухове или насърчаване на другите да отхвърлят или изключат някого от приятелската среда). Проявите на тормоз най-общо могат да бъдат разделени на следните основни групи:

Физически тормоз – например, блъскане, щипане, разрушаване, удряне, нанасяне на болка, спъване, затваряне в някое помещение;

Вербален тормоз – словесни изрази, които имат за цел унижат и оскърбят детето на база раса, пол, религия, сексуалност, увреждане или друго, с което се подчертава различие от останалите. Включва подмятания, подигравки, унижение, заплахи, обиди;

Психически тормоз – например, подмятане, подиграване, закачане, омаловажаване, заплахи, изнудване, повреждане на имущество, кражба и хвърляне на вещи, заплашителни погледи, неприятелско следене;

Социален тормоз – например, избягване, игнориране, изключване от дейността, одумване и разпространение на зловни слухове, натиск върху другите да не влизат в приятелски отношения с децата, обект на тормоз, изолиране;

Сексуален тормоз – представлява всяка форма на нежелано словесно, несловесно или физическо поведение със сексуален характер, имащо за цел или водещо до накърняване на достойнството на лицето, и по-специално създаване на смущаваща, враждебна, деградираща (принизяваща), унизителна или обидна обстановка. Включва измислянето на сексуализирани прякори или имена, коментари за външността на някой и подигравки със сексуално значение, неподходящо докосване, бележки и надписи със сексуално съдържание и т.н. до по-екстремни форми на нападане и насилие.

Виртуален тормоз -тук спада разпространяването на:

- обидни, заплашителни и подигравателни текстови съобщения по мобилен телефон, електронните средства за комуникация или в социалните мрежи;
- разпространяване на материали, които уронват достойнството на детето или го унижават: снимането на детето с мобилен телефон и свободното разпространяване на снимки или видеозапис в интернет или по други канали без негово съгласие, кражба на самоличност, разпространение на слухове в социалните мрежи др.

III. Училищна процедура при тормоз

Ниво на тормоз	Отговор на училището
ПЪРВО НИВО Ниско нарушаване на правилата <i>/ситуациите от първо ниво не се регистрират в Дневника за тормоз/</i> • Форми на физически тормоз са например: леко удряне, бутане, щипане, драскане, дърпане на коса, хапане, подритване, замърсяване или разрушаване на нечия собственост.	• На първо ниво, по правило, действията се предприемат автономно от класен ръководител или учител заедно с родител, като се предприема педагогическа работа –

• Форми на вербален тормоз са например: подмятания, подигравки, унижение, заплахи, обиди, нецензурни/неприлични коментари; • Форми на психически тормоз са например: омаловажаване, клюкарене, обиждане, осмиване, засрамване, подвикване, ругане, клеветене, измисляне на прякори. • Форми на социален тормоз са например: подмятане на коментари, подиграване, изключване от групови или съвместни дейности, фаворитизация/предпочитания, базирани на различие, разпространяване на слухове. • Форми на сексуален тормоз са например: показване на неприлични жестове и действия, вербален тормоз със сексуално съдържание, разпространение на истории и изображения със сексуален подтекст. • Форми на кибертормоз са например: обидни обаждания и изпращане на обидни съобщения (SMS, MMS, съобщения в социалните мрежи, др.)	индивидуално, за група ученици или за целия клас. • При наличие на щети от материален характер – те се възстановяват. • По изключение, ако насилственото поведение се повтаря, педагогическата работа не дава резултат, последствията са по-сериозни, ако се касае за насилие от страна на група към индивид или ако едно и също дете или ученик бива тормозено нееднократно в ситуации, класифицирани като първо ниво, то тогава следва се да предприемат действия, предписани за ситуации от нива две или три. Последователност на процедурите за интервенция: 1) Верифициране на подозрение или откриване на ситуация на тормоз – подробно информиране за случилото се от всички участници. 2) Прекратяване на ситуацията и успокояване/интервенция към всички участници. 3) Уведомяване на родител. 4) Консултации - предприемане на индивидуални разговори с участниците. 5) Мерки и действия от страна на класен ръководител - намиране на решение, което удовлетворява страните и служи за пример на наблюдателите. 6) Мониторинг на предприетите мерки и действия.
ВТОРО НИВО	

Повтаряне на едни и същи нарушения на правилата или с по-сериозни последици

/регистрират се в Дневника за тормоз и насилие; възстановяване на щети при наличие на такива/

- **Форми на физически тормоз** са например: шамаросване, удряне, стъпкване или късане на дрехи, ритане, обграждане, плюене, отнемане и разрушаване на нечия собственост, дърпане на нечий стол изпод него, дърпане за уши или коса.
- **Форми на вербален тормоз** са например: подигравки, отправени пред целия клас или група, публично унижение, обиди;
- **Форми на психически тормоз** са например: изнудване, заплашване, несправедливо наказание, забрана за общуване, отхвърляне и манипулация.
- **Форми на социален тормоз** са например: интригантстване, разпространяване на слухове, публично отхвърляне и игнориране, неприемане, манипулиране и използване.
- **Форми на сексуален тормоз** са например: сексуално докосване, показване на порнографски материали, показване на интимни части на тялото и сваляне на дрехи, подтикване или принуждаване към сексуални действия, заснемане в сексуални пози.
- **Форми на кибертормоз** са например: непоискано заснемане и разпространяване на снимки и видео, злоупотреба с блогове, форуми, социални мрежи, заснемане без разрешение.

- На второ ниво, по правило, действията се предприемат от класен ръководител заедно с психолог или педагогически съветник, представител на координационния съвет и директор и задължително участие на родител.

- Ако присъствието на родител не е в най-добър интерес на детето, например би го наранил, застрашил безопасността му или би нарушил училищната процедура, директорът следва да се обърне към отделите за закрила на детето.

- Координационният съвет прави оценка на риска и се инициира индивидуална работа по случай.

Последователност на процедурите за интервенция:

- 1) Верифициране на подозрение или откриване на ситуация на тормоз.
- 2) Прекратяване на ситуацията и успокояване/интервенция към всички участници.
- 3) Уведомяване на ОЗД и/или органите на полицията при ситуации с по-сериозни последици по преценка на класния ръководител заедно с психолога/педагогическия съветник или директора; Уведомяването е задължително и незабавно, когато се отнася до случаи на сексуален тормоз, проявяващи се в подтикване или принуждаване към сексуални действия.
- 4) Уведомяване на родител.
- 5) Консултации.
- 6) Мерки и действия - работа на координационния съвет: анализ на ситуациите

	от регистъра и предприемане на индивидуална работа по случай с ученик в риск от тормоз и разписване на индивидуална програма. 7) Мониторинг на предприетите мерки и действия.
ТРЕТО НИВО Злоупотреба със сила, както и при екстремни ситуации, в които съществува опасност за живота и здравето, телесния интегритет, за който и да е от участниците в ситуацията. <i>/ описват в Дневника за случаи на тормоз и насилие, като по тях се предприема интензивна работа по случая, включваща всички участници, правят се оценки на потребностите и план за действие, както и се инициират процедури в съответствие със закона.</i> <i>Ако друга организация или услуга е въвлечена в работата с ученика, училището установява връзка с тези организации или услуги и хармонизира дейностите/.</i> • Форми на физически тормоз са например: сбиване, задушаване, събаряне, причиняване на изгаряния и други наранявания, намушкване с остър предмет, провесване от прозорец или високо място, лишаване от храна, излагане на ниски или високи температури и заплашване с оръжие. • Форми на вербален тормоз са например: закани, заплахи, обиди, клетви, които накърняват сериозно достойнството, публично унижение и др.; • Форми на психически тормоз са например: сплашване, изнудване със сериозни заплахи, насилствено отнемане на пари и вещи, ограничаване на движението, склоняване за употреба на наркотични и други психотични	• Уведомяването на ОЗД и/или органите на полицията става незабавно от служителя на училището, идентифицирал тормоза. • Действията на ниво училище се предприемат от директор заедно с координационния съвет със задължителното участие на родител и компетентни власти, организации и услуги (центрове за социална работа, здравни центрове, отдел закрила на детето, полиция и др.). Ако присъствието на родител не е в най-добър интерес на детето, например би го наранил, застрашил безопасността му или би нарушил училищната процедура, директорът следва да информира центъра за социална работа, отделите за закрила на детето и/или полицията. • Отговорът на училището може да включва насочване към местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните и полицията, ОЗД и община по силата на координационния механизъм; съставяне на Протокол за тормоз и възстановяване на щетата; • Включване на учениците в допълнителни програми, насочване към услуги в общността. Последователност на процедурите за интервенция: 1) Верифициране на подозрение или откриване на ситуация на тормоз и незабавно уведомяване на ОЗД и/или органите на полицията. 2) Прекратяване на ситуацията и успокояване/интервенция към всички участниците.

вещества, включване в деструктивни групи и организации. ● Форми на социален тормоз са например: заплахи, изолация, групово измъчване на индивид или група и организиране на затворени групи (банди), последиците от които нараняват други. ● Форми на сексуален тормоз са например: съблазняване от друго дете или възрастен, злоупотреба с власт при подстрекаване, изнудване, склоняване и/или принуждаване към сексуални действия, блудство, изнасилване, кръвосмешение. ● Форми на кибертормоз са например: повторно действие на непоискано заснемане и разпространяване на снимки и видеозаписи, злоупотреба с блогове, форуми, социални мрежи, заснемане без разрешение, заснемане на сцени на насилие, разпространение на записи и снимки на детска порнография.	3) Уведомяване на родител. 4) Консултации- предприемане на индивидуални разговори с участниците. 5) Мерки и действия от страна на координационния съвет, интензивна работа по случай, информиране и насочване към други служби и/или услуги от страна на директора. 6) Мониторинг на предприетите мерки и действия.
---	---

IV. Училищна процедура за откриване и работа по случай

При предприемане на индивидуална работа по случай с ученик на базата на направения анализ, координирането на работата се осъществява от училищния психолог или от педагогическия съветник. Информацията за вписаните в Дневника със случаи на училищен тормоз се съхранява само при психолога или педагогическия съветник.

V. Протокол за тормоз и насилие /Приложение 1/.

Случаите на тормоз и насилие се регистрират в Дневник за случаи на тормоз и насилие, той се съхранява в учителската стая .

VI. Училищен координационен съвет.

Председател : Фатима Ибрахим Биркова- учител

Членове :

1. Хатидже Салих Моллова – старши учител
2. Авиша Али Чолак - старши учител
3. Атидже Толупова – родител
4. Алиш Али Биркин - ученичка 6 клас

VII. Училищна програма за противодействие на агресията чрез развитие на личните и социалните умения на децата

Агресия е всяка форма на поведение, насочено към целта да се навреди или да се нарани друго живо същество, което е мотивирано да избегне такова отношение. Световните изследователи на агресивното поведение са определили и кои механизми пречат за изпълнението на агресивни действия. Това са:

- ✓ Безпокойство или условен страх от наказание.
- ✓ Придобити ценности и нагласи.
- ✓ Емпатия или идентификация с потенциалната жертва.
- ✓ Практически сметки.

Тези четири типа задръжки пред изпълнение на агресия са в основата на разработената училищна програма.

При нейното разработване са спазвани принципите, за програми базирани в училище:

- ✓ Програмата да достига до децата, да е достъпна за тях през критичните години на основния училищен курс.
- ✓ Програмата трябва да продължава при преминаването от един клас в друг.
- ✓ Програмата да използва добре изпитани и стандартизирани интервенции с подобни учебни планове и ученически материали.
- ✓ Програмата да обучава в умения чрез интерактивни методи (ролеви игри, дискусии, групов обратна връзка и др.).
- ✓ Програмата трябва да учи на социална компетентност (комуникация, самоефективност, самоутвърждаване).
- ✓ Програмата трябва да акцентира върху тренинги за придобиване на умения.

I. Цели на програмата.

- Сnižаване на антисоциалните прояви в поведението.
- По-малко лошо поведение в училище.
- Подобряване на учебните умения, по-голяма ангажираност в училище.
- Намалване на нивата на отчуждение, по-добро социално свързване.
- Развиване на чувство за собствена стойност и ценност.
- Обучаване в общи личностни и социални умения.

II. Задачи на програмата.

- Развиване на широки социални умения и решителност.
- Развиване на умения за справяне със стреса.
- Развиване на умения за решаване на конфликти.
- Изучаване на процеса на вземане на рационални решения.
- Изучаване на умения за разпознаване и устояване на влияние от връсници.

III. Направления на дейностите и форми на работа.

1. Работа на класните ръководители и преподавателите.

Прицелна група	Компоненти	Цели и задачи	Форми на изпълнение
----------------	------------	---------------	---------------------

Ученици	Информация Учил.материал Учил.програми Учил.среда	1.Развиване на ценностите. 2.Знание и почитане на универсалните ценности. 3.Създаване на собствено виждане у детето за добро и лошо. 4.Моделиране на здравословно поведение. 5.Усвояване на по-общи жизнени умения. 6.Подпомагане на личното запознанство с деца от различни общности, с деца в неравностойно положение, с деца от институциите.	▪Лекции ▪Дискусии ▪Групово коментиране ▪Ролеви игри ▪Групови срещи ▪Общи дейности ▪Учебни часове (ЧК)
Родители	Информация	1.По-голяма ангажираност на родителите в училищния живот. 2.Работа с родителите членове на училищното настоятелство. 3.Тренинг-сесии "Как да помогнете на Вашето дете да успее в училище?"	▪Дискусии ▪Групови срещи ▪Паралелкови родит. срещи

2. Работа на педагогическия съветник.

Прицелна група	Компоненти	Цели и задачи	Форми на изпълнение
Ученици	Тренинг за вземане на решения.	Изучава се процесът за вземане на рационални решения.	▪Дискусии ▪Ролеви игри.
	Тренинг на умения за устояване.	Научаване на умения за разпознаване и устояване на влияние от връстници.	▪Дискусии ▪Ролеви игри ▪Тренинг за налагане ▪Психодрама
	Тренинг в жизнени умения.	Развиване на широки социални умения и решителност.	▪Дискусии ▪Ролеви игри ▪Споделяне на опит ▪Работа с гещалти
	Тренинг в	Развиване на умения за	▪Индивидуална

	мениджиране на стреса.	справяне със стреса. Работа с техниката на Д.Майхенбаум ”ваксиниране против стрес”-за промяна на когнитивния компонент.	работа
	Тренинг в контролиране на гнева и агресията.	Развиване на умения за контролиране на гнева и агресията чрез: - работа с програмата на Р.Новако; - научаване на “Правила за конструктивно управление и изразяване на гнева”-Дейвид Джонсън; ЗАРО – стратегия.	▪Дискусии ▪Ролеве игри ▪Споделяне на опит
	Тренинг за развиване на комуникативни умения	Запознаване и работа с “Правила за конструктивно разрешаване на конфликти” от Д.Джонсън и Ф.Джонсън.	▪Дискусии ▪Ролеве игри ▪Споделяне на опит
	Тренинг за развиване на самооценката	1.Емоционална сигурност. ▪изграждане у детето на чувства към себе си; ▪”Кой съм Аз?”-идентичност, търсене на Аз-а; ▪афилиация-потребност от принадлежност; ▪компетентност-подпомагане на децата да се чувстват способни;	▪Дискусии ▪Ролеве игри ▪Споделяне на опит
Родители	Информиране Консултиране	Оказване на помощ на родители при проблеми на техните деца.	Консултиране

Забележка: Програмата допълва плановете за дейността на: педагогическия съветник, психолога.

При заявка от класните ръководители и /или възникнал проблем в клас се работи с някои от компонентите. Проведените групови работи от психолога или от педагогическия съветник /съвместно с класния ръководител/ в ЧК се отразяват в дневника на класа и в дневника за подкрепа за личностно развитие.

VIII. План за противодействие на тормоза и насилието
учебна 2023-2024 година

ДЕЙНОСТИ НА НИВО КЛАС

Целева група	Деятности	Срок	Отговорници
Ученици от 1 клас	Изготвяне на правила на класа	септември/ октомври 2023 г.	Кл. ръководители
	„Историята на моето име“ – групова работа в първи клас	януари/ февруари 2024 г.	Кл. ръководители на 1 клас;
Ученици от 2,3,4 клас	Изготвяне на правила на класа	септември/ октомври 2023 г.	Кл. ръководители
	„Кой съм аз?“ – групова работа с техниката на незавършените изречения	февруари/март 2024 г.	Кл. ръководители на 2 клас
	Седмица на бащата	октомври/ноември 2023 г.	Класни ръководители на 3 и 4 клас
	Групова работа „Колаж на нашия клас“	февруари / април 2023 г.	Кл. ръководители на 4 клас
Ученици от 5-7 клас	Групова работа – умения за общуване	По график съгласуван с кл. ръководители	Кл. ръководители
	„Отношенията ми с другите в интернет“ / „Дигитално – медийна грамотност на учениците“ / „Онлайн рискове в общуването ми в Интернет“	По график съгласуван с кл. ръководители	5, 6, 7, клас. Учител по информационни технологии
	Взаимоотношенията в класа – рейтингова скала за учителя	май 2024 г.	Кл. ръководители
	Групова работа на тема „Какво представлява тормозът, разпознаваме ли	септември / ноември 2023 г.	кл. ръководители

	го и как можем да докладваме за случаи на тормоз?“		координационен съвет
--	--	--	----------------------

ДЕЙНОСТИ НА НИВО УЧИЛИЩЕ

Целева група	Деятности	Срок	Отговорници
Ученици 1- 7 клас	Проучване с „Въпросник за тормоз в училище“ - възприет от МОН за работа в училищата като част от „Механизъм за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище“	октомври 2023 г.	Координационен съвет
	Анализ и обобщаване на резултатите от изследването от координационния съвет.	октомври/ ноември 2023 г.	Координационен съвет
	Запознаване на учениците с формите на насилие и с Механизма за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище	септември / ноември 2023 г.	Кл. ръководители на 1-7 клас
	Международен ден на толерантността - изработване на плакати, табла, флаери	Ноември 2023 г.	Ученически съвет,
	Световен ден за борба с тормоза в училище <i>Pink Shirt Day</i>	Последна сряда на м. февруари 2024 г.	Координационен съвет
	Ден за безопасен интернет	януари 2024 г.	Класни ръководители 2-7 клас

Регистриране на случай на тормоз и насилие

Дата: Час:	
Място: Име и подпис на преподавателя : /регистриращ ситуацията на тормоз, насилие/	
Ситуация /описание на това, което е станало, къде е станало, кога /	
Участници /имена, класове/ Свидетели /имена, класове/	
Предприети мерки /от учителя, който е спрял и регистрира тормоза/ ☐ Намеса ☐ Превенция	
Уведомени страни /институции, органи/	
Приключване на случая	Дата: Длъжностно лице: Подпис:.....